

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека**

***НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ЯК НАУКОВИЙ ТА ОСВІТНІЙ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ
ПРОСТІР УНІВЕРСИТЕТУ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ***

*(Матеріали XI науково-практичної конференції
30 серпня 2017 року)*

Рівне 2017

Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету як науковий та освітній інформаційно-комунікаційний простір університету: досвід та перспективи : матеріали XI науково-практичної конференції, 30 серпня 2017 р. / РДГУ; Наук. б-ка; за ред. С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне, РДГУ. – 2017. - 84 с.

***Відповідальна за
випуск:***

С. Н. Грипич - доцент, директор наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич - доцент, директор наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.

Г. П. Семенюк – заступник директора з наукової роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.

На сторінках збірника представлені матеріали XI науково-практичної конференції «Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету як науковий та освітній інформаційно-комунікаційний простір університету: досвід та перспективи». Серед розглянутих питань: нові технології оперативного інформування, сучасні проблеми каталогізації та систематизації, особливості організації обслуговування користувачів та ін.

Ухвалено методичною радою наукової бібліотеки
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 8 від 21.09. 2017 р.

**©Наукова бібліотека РДГУ 33028
м. Рівне, вул. Пластова, 31
[http:// library.rshu.edu.ua](http://library.rshu.edu.ua)
library.rshu@gmail.com**

Г. П. СЕМЕНЮК

*заступник директора з наукової
роботи наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету*

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ НАУКОЄМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ РІВНЕНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

***Резюме.** Проаналізовано процеси створення і впровадження наукоємних технологій у наукову бібліотеку Рівненського державного гуманітарного університету. Виокремлено етапи трансформаційних змін у бібліотечно-інформаційній діяльності – від бібліографування до науометрії.*

***Ключові слова:** наукова бібліотека РДГУ, бібліографування, реферування, наукометрія, наукоємні технології, суспільство знань.*

Мета статті – аналіз етапів упровадження та розвитку наукоємних технологій у науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету в умовах переходу до суспільства знань.

Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету впродовж свого історичного розвитку, виконуючи свої основні функції збору, опрацювання, надання інформації користувачам, адаптуючись до нових умов, завжди знаходила відповіді на виклики часу. Отож спробую коротко проаналізувати етапи її трансформаційних змін щодо електронних інформаційно-комунікативних наукоємних

технологій. В лексичі бібліотечної діяльності термін «наукоємні технології» з'явився не так давно. І досі немає узагальненого визначення. Хоча термін і новий, але спрямованість на наукоємні технології в бібліотеці університету існувала завжди. Їх класичним прикладом є створення бібліографічної інформації. Оскільки процес наукової обробки документів полягає в аналітико-синтетичній переробці первинної документної інформації у вторинну бібліографічну, тому науковці-бібліотекознавці, безперечно, вважають це першим етапом наукоємних технологій.

Однак слід зазначити, що остаточно він сформувався при впровадженні в діяльність бібліотек електронних інформаційних комунікацій. Зокрема, в науковій бібліотеці РДГУ, в першу чергу, це було освоєння технологічних процесів електронної програмної системи «УФД/Бібліотека», започаткованої в практику роботи у 2002 році. Вона стала головним базовим ресурсом на основі якого поступово були переведені і інші технологічні процеси в електронну форму. Але основний із них це створення електронного каталогу. Робота над ним була розпочата з нових надходжень літератури від 1 липня 2002 року. Його складовими є: бібліографічні записи книг, брошур, статті із журналів та частин документа (збірників наукових праць, альманахів), нотні видання, електронні документи на компакт-дисках, видані українською та іноземними мовами. Окрім занесення бібліографічних даних документів, до первинної ланки формування електронного каталогу слід віднести і створення електронного диференційованого та інтегрованого обліку нових надходжень, тобто створення і ведення в електронному режимі інвентарних і сумарних книг. Відпрацювавши методику внесення в електронний каталог відомостей про новинки літератури, вивчивши читацький попит, наявний склад фонду, його актуальність для освітнього і наукового процесів бібліотека прийняла рішення про ретроввод до електронного каталогу книг

і брошур з усіх галузей знань, виданих з 1995 по 2002 рр. Отож цю довготривалу роботу було виконано впродовж 2004-2012р. Окремо слід відзначити якісний рубрикатор ключових слів до електронного каталогу, складений та постійно оновлюваний працівниками бібліотеки університету. Він дає можливість для багатокритеріального відбору документів за реквізитами, рубриками, ключовими словами. Але для більш успішного задоволення навчальних, наукових інформаційних запитів користувачів на основі електронного каталогу бібліотека поступово почала формувати і інші бібліографічні бази даних. Зокрема з 2004 року започатковано створення бази даних періодичних видань, які надходять до наукової бібліотеки. Наступним етапом стало формування бази даних наукових праць викладачів РДГУ, яка бере свій початок з 2005 року. Її складовою частиною є наукові навчальні, навчально-методичні та інші видання викладачів РДГУ як у друкованому, так і в електронному варіанті. Враховуючи запити користувачів, особливо молодих науковців, з 2007 р. було розпочато роботу з формування бази даних авторефератів дисертацій, які надходять до наукової бібліотеки РДГУ. Сьогодні електронний каталог нараховує понад 200000 записів. Він доступний користувачам і в локальній мережі, і в мережі Інтернет, оскільки розміщений на сайті наукової бібліотеки.

Найскладнішим процесом першого етапу розвитку наукоємних технологій нашої бібліотеки було створення бази даних книгозабезпечення навчального процесу РДГУ, яка формується на основі традиційної «Картотеки книгозабезпечення навчального процесу РДГУ», а з 2016 року її база даних поповнюється і для аспірантури.

Однією із основних вимог користувачів бібліотек сьогодні є надання максимально повної інформації за мінімально короткий термін. Затребуваність інформаційних ресурсів з аналітичним конвентом і оперативним доступом є відправною точкою кооперування бібліотек в пошуку більш ефективних

форм обслуговування користувачів. Тому одним із найважливіших інформаційних ресурсів, створюваних в провідних бібліотеках закладів вищої освіти України є формування реферативних баз даних.

Процес реферування інформації в науковій бібліотеці РДГУ розпочався з 2009 року. Саме з цього часу наша бібліотека стала учасником загальнодержавного наукового проекту «Україніка наукова», що являє собою створення національної системи реферування наукової літератури. Наукове керівництво проектом здійснюють два провідні науково-інформаційні центри держави – Національна бібліотека України

ім. В. І. Вернадського та Інститут проблем реєстрації інформації НАН України. Результати спільної взаємодії названих установ, як керівників проекту та бібліотек закладів вищої освіти, серед яких і наукова бібліотека РДГУ, сьогодні можна розглядати як інтеграційну основу наукової інфосфери України. Реферування нашою бібліотекою публікацій із збірників наукових праць РДГУ «Оновлення змісту, форм, методів навчання та виховання в закладах освіти», «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», «Інноватика у вихованні», в рамках інтегрованого з процесом каталогізації, є поглибленою аналітико-синтетичною обробкою документної інформації. Це саме ті перспективні інформаційні продукти та технології, яких потребують користувачі наукової бібліотеки РДГУ. Плануємо розпочати реферування збірника «Психологія: реальність і перспективи». Щодо збірника наукових праць РДГУ «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», то ми здійснюємо ще й його науково-бібліографічне редагування.

Якщо бібліографування та реферування можна вважати першим етапом наукоємних технологій у бібліотеці, то другим слід розглядати формування фондів повнотекстових електронних ресурсів. Так, 2001 рік увійшов в історію наукової бібліотеки РДГУ як рік впровадження у практику роботи першої

повнотекстової бази даних, яка успішно використовується і до сьогодні. Це комп'ютерна інформаційно-пошукова система (ІПС) “Консультант» (розробник ТОВ «Світ інформації», м. Рівне). Базою даних системи є сукупність повних текстів законодавчих, нормативно-правових, розпорядчих документів центральних органів державної влади України, міжнародних договорів, документів регіонального законодавства тощо. В її корисності переконалися всі користувачі нашої бібліотеки. Система має потужний пошуковий апарат, різноманітні засоби відображення документів та щодня поповнюється новою інформацією. Чільне місце в інформаційних ресурсах наукової бібліотеки займають повнотекстові бази даних, створені власними силами. Серед них бібліографічні, біобібліографічні покажчики, інформаційно-методичні, практичні посібники та інші видання, які підготовлені до друку та видані науковою бібліотекою. Вони різноманітні за тематикою і сприяють розкриттю фондів з метою їх подальшого використання в навчальному і науковому процесах.

Ще зовсім недавно повнотекстові зібрання таких ресурсів іменувалися електронними (віртуальними, мережевими, онлайнними, цифровими) бібліотеками. З часом частота вживання подібних словосполучень почала зменшуватися, натомість з'явився термін “репозитарій». Це зібрання повнотекстових електронних ресурсів може мати назву інституціональний (тематичний) репозитарій. Їхня принципова відмінність від електронних бібліотек полягає в тому, що такі репозитарії являють собою інтегроване науково-видавниче та бібліотечно-інформаційне середовище. Наукова бібліотека університету розпочала роботу по створенню «Інституційного репозитарію Рівненського державного гуманітарного університету». Активному просуванню роботи в цьому напрямку бібліотеці перешкоджають труднощі матеріально-технічного характеру. Ще однією серйозною проблемою для таких електронних колекцій є відсутність механізмів їх

об'єднання в єдиний загальнодержавний науково-інформаційний простір. Виникнення такої проблеми було обумовлене відсутністю в Україні єдиної інформаційної політики щодо правил формування та забезпечення ефективного використання науково-інформаційних ресурсів. Сподіваємось що Постанова Кабінету Міністрів України (від 19 липня 2017р. №541) про затвердження «Положення про Національний репозитарій академічних текстів» спонукатиме до розв'язання цієї проблеми.

Якщо формування репозитарію теж прийнято вважати другим етапом інформаційно-комунікативних наукоємних технологій то третім є підготовка оглядово-аналітичних і прогностичних матеріалів. Відповідно до прояву цієї тенденції відбувається переосмислення значення бібліотеки університету у системі сучасної інформаційної діяльності, суть якої полягає у збільшенні прогностної складової в інформаційно-аналітичному забезпеченні інформаційних запитів користувачів. Аналітична діяльність наукової бібліотеки РДГУ здійснюється у двох напрямках: внутрішньому та зовнішньому. Якщо внутрішній спрямований на розвиток самої бібліотеки, її функцій та технологій, то зовнішній – це комплекс аналітичних та прогностичних форм і методів її діяльності, спрямованих на інформаційне забезпечення освітнього, наукового, виховного та управлінського процесів університету.

А от наступний, четвертий етап упровадження наукоємних технологій в науковій бібліотеці стане можливим при наявності повнотекстових електронних ресурсів, значних обчислювальних потужностей і розробці та застосуванню спеціалізованого програмного забезпечення для проведення математично-статистичних методів інформаційного аналізу, що визначатимуть рівень представленості наукової діяльності університету в бібліометричних базах даних, таких як Scopus та інші.

Отож загалом бібліотека закладу вищої освіти в суспільстві знань повинна стати не тільки соціальним інститутом, з виконанням своїх традиційних функцій, а трансформуватися в науково-інформаційне ядро системи соціальних комунікацій.

Підсумовуючи вищесказане, хочу зазначити, що інтегрований технологічний цикл, який передбачає бібліографування, реферування, формування повнотекстових електронних збірань, підготовку інформаційно-аналітичних і прогностичних матеріалів, проведення наукометричних досліджень, є передумовою, необхідною для досягнення головного результату науково-інформаційної діяльності бібліотеки університету XXI століття – виокремлення зі сховищ даних нових знань, які в явному вигляді в них не містяться. Це – визначальна ідеологема її розвитку й одночасно неодмінна умова існування, інакше у недалекому майбутньому бібліотеки, в т.ч. і бібліотеки закладів вищої освіти можуть стати музеями книги.

Але необхідно зазначити, що виконання цих завдань залежить не лише від працівників бібліотеки. Це стане під силу за умови фінансової та технологічної підтримки на державному рівні. До завдань, що потребують розв'язання слід віднести створення єдиної точки доступу до науково-інформаційних ресурсів провідних академічних та університетських бібліотек і загальнодержавну систему передплати щодо електронних ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації та участі України в міжнародних проектах і програмах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жабін О. Технологічні трансформації в бібліотеці: від бібліографування до наукометрії / О. Жабін // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. – Київ, 2015. – Вип. 41. – С. 346-360.

2. Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель / Л. Й. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. - № 1. – С. 23-28.

3. Костенко Л. Й. Реферативна база даних «Україніка наукова»: стан, перспективи використання / Л.Й. Костенко // Сучасний стан та перспективи наукового реферування : матеріали міжнар. семінару-практикуму (Київ, 29 травня 2009 р.) – Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. – С. 53-57.

4. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету (1940-2015) : монографія / за заг. ред. С.Н. Грипич ; Наук. біб-ка РДГУ. – Рівне: ПП О. Зень, 2015. – 470с. – (До 75-річчя заснування).

Зміст

1. <i>Грипич С. Н.</i> Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету як науковий та освітній інформаційно- комунікаційний простір університету: досвід та перспективи	3
2. <i>Семенюк Г. П.</i> Розвиток електронних інформаційно-комунікаційних наукоємних технологій в науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету	21
3. <i>Гаврилюк І. А.</i> Веб-сайт наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету як інструмент управління інформаційними потоками.....	29
4. <i>Поліщук С. М.</i> Створення Інституційного репозитарію Рівненського державного гуманітарного університету як моделі відкритого доступу до видань викладачів університету.....	36
5. <i>Іванчук О. В.</i> Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному та віртуальному режимах у контексті інформаційно-комунікаційного сервісу наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету	44
6. <i>Ковальчук Л. В.</i> Інформаційно-аналітична діяльність наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету на допомогу освітньому та науковому процесам	50
7. <i>Потежна Н. О.</i> Бібліографічні бази даних книгозабезпечення освітнього процесу та аспірантури на допомогу інформаційному забезпеченню освітнього і наукового процесів Рівненського державного гуманітарного університету.....	59
8. <i>Коломієць Н. Б.</i> Впровадження Універсальної десятикової класифікації в практику роботи наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету	72

9. <i>Мельничук Г. П.</i> Обслуговування користувачів в електронному режимі як інноваційний вид обслуговування в науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету	78
---	----

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЯК НАУКОВИЙ ТА ОСВІТНІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ
ПРОСТІР УНІВЕРСИТЕТУ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

***Відповідальна за
випуск:***

С .Н. Грипич - доцент, директор
наукової бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент, директор
наукової бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Г. П. Семенюк – заступник директора
з наукової роботи наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Технічний редактор:

О. М. Білогубцева – провідний
бібліотекар наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Комп’ютерна верстка:

Ю. М. Оліферчук - провідний
бібліотекар наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.